

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

«Етнокультурні традиції у дизайні сучасної української упаковки»

Маслак Вікторії Ігорівни

Науковий керівник – кандидат мистецтвознавства, доцент Ганноцька О.В.,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії (Ph.D)

з спеціальністю 022 «Дизайн»

галузі знань 02 Культура і мистецтво

Актуальність теми дисертації. Дисертаційне дослідження В. І. Маслак присвячене актуальній темі – вивченню трендів та тенденцій впровадження етнокультурних традицій українського декоративно-ужиткового мистецтва в дизайн широкого спектру пакувань товарів харчової та сувенірно-подарункової групи. Нагальність заявленої теми стверджується все зростаючим асортиментом товарів на споживчому ринку та необхідністю розбудови наукового базису щодо засобів вимірювання ефективності їх представлення та розробки концептуальних положень щодо підходів і засобів забезпечення диференціації товарів й високого ступеня їх презентабельності. В контексті означеного вектору дослідження здобувачка справедливо наголошує на необхідності формування методичних рекомендацій щодо впровадження етнокультурних елементів у дизайн споживчих пакувань для посилення персоналізації товарних пропозицій та їх брендування, що робить її дослідження цінним у контексті сучасних викликів. До нагальності даного дослідження слід віднести наявні, але все ще недостатньо висвітлені в українському мистецтвознавчому дискурсі питання доречної візуальної трансформації етнічних знаково-символьних елементів, і їх відтворення за допомогою інноваційних технологій. Здобувачка враховує сучасні умови конкурентного представлення товарів на споживчому ринку, що характеризуються глобальними тенденціями мінімізації та лаконізації інформації; наголошує на важливості встановлення всіх визначників розвитку комунікативної функції пакувань, що зумовлюють не тільки

візуальні детермінанти сьогодення, а визначають потреби і можливості репрезентації товарів у найближчому майбутньому.

Розглядаючи сучасний стан впровадження символічних елементів української культури в дизайн паковальної продукції, здобувачка характеризує його як все ще недостатній для забезпечення якості брендування товарів як на українському, так і на європейському ринках, та наголошує, що впровадження таких елементів потребує прискіпливого вивчення як їх семантичного наповнення, так і умов їх візуальної трансформації, що дозволять зберегти їх комунікаційний потенціал. Ще одним важливим аспектом, який не чітко виокремлений в роботі, є проблеми класифікації етнічних символів та їх адаптування до потреб і запитів різних груп реципієнтів, диференціювання яких також має бути науково обґрунтованим і виваженим. Попри загальну тенденцію до спрощення і схематизації представлення даних в пакуваннях, їх змістові складники повинні бути релевантними до умов сприйняття кожного з різних сегментів як товарного ринку в цілому, так і варіативних груп споживачів, зокрема.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації В. І. Маслак, підтверджуються системним аналізом теоретичного і фактологічного матеріалу, ретельністю та багатовекторністю наукового пошуку, відповідністю наукових результатів поставленій у роботі меті та завданням дослідження.

Заявленою метою дисертаційного дослідження є виявлення засобів та особливостей впровадження етнокультурних традицій у дизайні на прикладі сучасної упаковки в Україні. Для досягнення поставленої мети здобувачкою визначено взаємопов'язаний та логічний комплекс завдань, серед яких виділимо:

- виявити особливості української етнокультурної ідентичності, що проявляються в дизайні сучасних пакувань;
- проаналізувати передумови розвитку етностилю, зокрема в дизайні упаковки в Україні;

- провести огляд сучасних трендів та проаналізувати вплив українських етнокультурних традицій на дизайн упаковки;
- окреслити методологічні підходи до розробки етнокультурних елементів у дизайні сучасної упаковки в Україні;
- окреслити інновації таропакувальної галузі України і світові тенденції розвитку цього сектора з позицій етнокультурних традицій;
- визначити перспективи розвитку етнокультурних напрямів української сучасної упаковки.

Об'єктом дисертаційної роботи є сучасний дизайн споживчої упаковки в Україні.

Предмет дослідження – принципи застосування етнокультурних традицій в дизайні сучасної української упаковки.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується кропіткою пошуковою працею з вивчення історії та сучасного стану використання традиційних мотивів українського декоративно-ужиткового мистецтва, шрифтової спадщини та образів народного фольклору в пакувальній продукції від часів становлення незалежності України до сьогодення, спрямованих не тільки на забезпечення відповідності продукції запитам вітчизняних споживачів, але й на посилення рівня її впізнаваності та конкурентоспроможності на світовому товарному ринку.

Дисертаційна робота В. І. Маслак містить анотації українською та англійською мовами та складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (212 позиції) і додатків (296 ілюстрацій). Обсяг основного тексту дисертації складає 163 сторінки. Загальний обсяг дисертації складає 377 сторінок.

Обґрунтованість наукових положень та висновків роботи забезпечується логічно вибудованою структурою дослідження. У вступі авторка доводить

актуальність обраної теми, ставить мету, завдання, визначає об'єкт і предмет дослідження, формулює наукову новизну.

У першому розділі *«Історіографічний огляд, джерельна база і дослідницькі методи»* розглядаються теоретичні аспекти впровадження етнокультурних традицій у дизайн сучасної української упаковки, встановлюється актуальний рівень наукового розроблення проблеми у вітчизняному та закордонному науковому дискурсі. Аналіз проведено старанно, узагальнено результати досліджень значної кількості науковців з визначеної та дотичної тематики. У розділі обґрунтовано та розкрито методику дослідження, що включає історичний, аналітичний і семіотичний підходи й сприяє комплексному розкриттю теми та створенню інноваційних, автентичних дизайн-концепцій.

Другий розділ *«Сучасний дизайн упаковки України: передумови, розвиток та ідентичність»* унаочнює еволюцію дизайнерських рішень: від закладання основ оперування етнічними символами в паковальній продукції до поєднання локальних культурних елементів з глобальними трендами та технологічними інноваціями. В розділі доведено значний вплив етнокультурних традицій на розвиток сучасного дизайну української упаковки, що має відповідати сучасним тенденціям екологічності, функціональності та естетичності, підвищувати конкурентоспроможність української продукції на світовому товарному ринку.

У третьому розділі *«Аналіз етнокультурних традицій в дизайні сучасної української упаковки»* заглиблено розглядаються світові тренди в дизайні пакування і порівнюються засоби позиціонування пакувань, представлених на українському та світовому товарних ринках. Як результат виділено та диференційовано вже поширені тренди, і ті, що лише формуються. До поширених трендів віднесено: *екологічність та сталість* (біорозкладні, та багаторазові упаковки); *естетична простота та функціональність* (лаконічність комунікативних елементів, акцент на тактильних характеристиках упаковки, універсальність дизайну); *персоналізація та кастомізація*

(варіативний дизайн, динамічні коди, лімітовані серії); *смарт пакування* (інтерактивні елементи, мультисенсорність, вбудовані пристрої). До трендів, що знаходяться на етапі становлення, але виявляють ознаки актуальності в майбутньому віднесено: *біодинамічні матеріали* (поглиблення екологічної функції упаковки); *нано-технології* (сприяння безпеці та автентичності); *AI-генерований дизайн* (використання ШІ для створення адаптивного дизайну); *гейміфікація* (активізація взаємодії споживача з упаковкою за рахунок застосування ігрових принципів). Здійснено аналіз відповідності засобів реалізації українських етнокультурних традицій визначеним трендам та доведено, що виділені тенденції набувають довершеного втілення завдяки використанню *символізму, біоморфних мотивів, осучаснених фольклорних елементів, ретро-естетики, персоналізації та екологічних підходів*.

Отримані висновки дозволили виділити наступні методологічні підходи до впровадження етнокультурних елементів у дизайн сучасної упаковки в Україні: *історико-культурний; семіотичний; маркетинговий; технологічний та етнодизайнерський*. З'ясовано, що кожний з підходів не тільки сприяє відображенню національної самобутності, але й підсилює емоційний зв'язок з споживачем, робить пакування більш привабливими та конкурентоспроможними. В свою чергу, виділені методичні підходи сприяли виокремленню методів адаптації етнокультурних традицій у дизайн сучасних споживчих пакувань. До цих методів віднесено: стилізацію традиційних мотивів; традиційну кольорову гамму; символні елементи та локальну типографіку; використання традиційних матеріалів і форм; мультимодальну взаємодію.

Четвертий розділ «Перспективи розвитку етнокультурних традицій у дизайні упаковки» репрезентує практичні рекомендації щодо застосування етнокультурних елементів у дизайні сучасних споживчих пакувань та надає прогнози щодо можливості виходу українських брендів на міжнародний ринок через використання етнокультурних мотивів. В розділі доведено, що

інтеграція національної самобутності та відповідності світовим трендам в дизайні паковань реалізується як завдяки використанню *ремісничих мотивів та ручної естетики, локальної айдентики, традиційної кольорової палітри*, так і через поширення концептуалізації дизайну паковань.

До числа найбільш актуальних та затребуваних концепцій здобувачка відносить: *нео-фольк та етнофутуризм*, що сприяють осучасненню та переосмисленню етнічних мотивів, лаконізації їх візуального втілення; концепцію *модульного дизайну*; концепцію *мультикультурного синтезу*, в межах якої естетичні парадигми різних культур набувають нових контекстів; концепцію надання *інтерактивності етнічному досвіду*, що передбачає синтез інтерактивності та мультисенсорності з акцентом на ознайомлення з українськими культурними традиціями.

Прогнозуючи перспективи впровадження етнокультурних традицій у дизайн споживчих паковань в Україні, здобувачка виділяє наступні ключові напрямки цього процесу:

- *інтегративний етнодизайн*, заснований на поєднанні українських етнічних мотивів з світовими дизайнерськими концепціями;
- *екологічну відповідальність*, впровадження екологічно безпечних матеріалів та розвиток моделі zero waste;
- *інтерактивність та персоналізацію*: активне впровадження технологій гнучкого друку, що дозволяє створювати унікальні пропозиції для різних категорій аудиторії;
- *крос-культурний обмін*: розвиток співпраці з міжнародними дизайнерами для пошуку нових форм вираження етнодизайну у глобальному контексті.

Представлені положення дослідження і висновки, зроблені здобувачкою, є достовірними, та містять повноту викладу, що стверджується посиленнями на опрацьовані наукові джерела та систематизацією отриманих висновків. Представлений текст засвідчує достатньо впевнену орієнтацію пані Вікторії

Маслак в обраній проблематиці, вміння всебічно і прискіпливо розглядати її, послідовно вибудувати структуру дисертації. Заслужує на відзначення прагнення дослідниці охопити якомога більше аспектів, пов'язаних з впровадженням етнокультурних традицій, в тому числі й традицій інших країн та народів в дизайн сучасних пакувань, що унаочнюється з наведених та аналізованих фактологічних джерел.

У дисертаційному дослідженні В. І. Маслак застосовано комплекс методів, що забезпечили об'єктивність отриманих результатів, сприяли досягненню поставлених цілей і виконанню визначених завдань. Це свідчить про те, що робота є комплексною, цілісною та має значну теоретичну і практичну цінність.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації В. І. Маслак, визначається перш за все тим, що ця робота є системним дослідженням проблематики впровадження здобутків та візуальних складників етнокультури України в дизайн сучасних споживчих пакувань. Дисертація вирізняється науковою новизною, зокрема:

уперше доведено обумовленість впровадження етнокультурних традицій у дизайн сучасної упаковки в Україні історико-культурними і соціально-економічними чинниками; уперше виділено і упорядковано концепції, завдяки яким реалізується інтеграція етнокультурних елементів у дизайн сучасної упаковки; уперше встановлено і виділено методологічні підходи до впровадження етнокультурних візуальних елементів у дизайн сучасної упаковки в Україні для посилення ступеня її оригінальності і впізнаваності як на українському, так і на світовому товарних ринках.

В дослідженні уточнено:

- впливовість етнокультурних традицій на конкурентоспроможність української продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- впливовість колористики та символіки в дизайні пакувань на сприйняття споживачами на українському товарному ринку;

- еволюцію поєднання складників традиційної культури в їх автентичних та сучасних формах представлення, в тому числі у різних товарних категоріях (харчові продукти, косметика, сувенірна продукція тощо);
- перспективи розвитку дизайну упаковки з елементами етнокультурних традицій в Україні та на світовому товарному ринку.

Набули подальшого розвитку:

- принципи гармонізації елементів етнічної культури з сучасними технологіями друку та матеріалами, що використовуються у дизайні упаковки;
- підходи до створення дизайну упаковки, відповідні принципам сталого розвитку;
- дослідження впливовості етнокультурної ідентичності на вибір споживачів в умовах глобалізації.

Повнота викладення основних результатів дисертації в публікованих наукових працях. Авторські результати були представлені науковому співтовариству через наукові публікації як в Україні, так і за кордоном. Було опубліковано три статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», а також п'ять праць апробаційного характеру у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій.

Практичне значення одержаних результатів. Результати цього наукового дослідження мають значний потенціал для прикладного використання як методологічні настанови і як інструментарій опанування дизайну пакувань у навчальних програмах для студентів вищих навчальних закладів як дизайнерського, так і інженерно-технологічного спрямування. Крім того, практична цінність результатів дослідження щодо походження та тенденцій розвитку дизайну пакувань на основі етнокультурних елементів має сприяти підвищенню рівню якості як візуальних комунікацій в цілому, так і в секторі пакування, зокрема. Представлене дослідження відкриває нові обрії для

інтеграції наявних трендів та інноваційних підходів до візуального представлення інформації, що робить його цінним і перспективним у сучасному академічному та професійному середовищі.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертаційна робота В. І. Маслак оформлена відповідно встановленим Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31 травня 2019 року).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

У роботі детально розглянуто широкий спектр питань, пов'язаних як змінами засобів представлення етнічної ідентичності в цілому, так і їх впровадженню в дизайн сучасних споживчих пакувань, зокрема. Проте робота містить низку суперечливих аспектів, до яких віднесемо:

- 1) Структура 3-го розділу здається дещо ускладненою і не довершеною за послідовністю викладення матеріалу. Так в підрозділі 3.2. «Вплив українських етнокультурних традицій на дизайн упаковки» хотілось би спостерігати виокремленні та структуровані засоби відтворення етностилу в графічному дизайні в цілому і розглянути можливість і доречність їх поєднань та комплексного впровадження. Крім того, в підрозділі 3.2. розглядається значна кількість реалізованих пакувань, але їх аналіз не акцентує тих методологічних підходів, що надаються на завершенні підрозділу 3.2 і отримують більш заглиблене висвітлення в підрозділі 3.3. Йдеться про історико-культурний, семіотичний, етнодизайнерський, соціокультурний та інтерактивний підходи.
- 2) В підрозділі 3.3.2 «Розробка концепцій дизайну упаковки на основі українських етнокультурних традицій» власне концепції не отримали чіткого змістовного диференціювання, натомість їх упорядкування подано в анонсуванні 4-го розділу на ст.8-9.

3) В підрозділі 4.1. «Рекомендації щодо застосування етнокультурних елементів у дизайні» авторкою окреслено низку важливих принципів інтеграції етнічних елементів у дизайн упаковки, що становлять практичну цінність дослідження. Водночас доцільним було б узгодити ці напрацювання зі змістом розділу та чіткіше акцентувати на них у загальних висновках, що дозволило б посилити логічну завершеність роботи та узагальнити прикладні результати.

4) У висновках до першого розділу зазначено, що в роботі визначено ключові особливості українського етнодизайну. Разом з тим, ці особливості доцільно було б подати більш розгорнуто або узагальнити окремим блоком як у самих висновках, так і у матеріалах презентації — це дозволило б повніше представити результати аналітичного огляду та підкреслити авторське бачення специфіки українського етнодизайну.

5) У висновках до другого розділу (с.75) заявлено, що в роботі виявлено перехід від наслідування зовнішніх взірців до формування власного стилю. Проте не розкрито у достатній мірі, що саме мається на увазі під терміном «власний стиль», які ознаки цього стилю і хто з виробників і дизайнерів були його фундаторами?

6) У висновках до другого розділу (с.75) зазначено, що в роботі виокремлено ключові аспекти, що формують основу для розвитку етностилу та його інтеграції в сучасний дизайн. Водночас доцільним було б уточнити або стисло сформулювати ці аспекти безпосередньо у висновках, щоб посилити узагальнюючий характер розділу та забезпечити більшу змістову завершеність викладу.

7) У висновках до третього розділу (с.132–133) зазначено, що етнокультурний компонент відіграє важливу роль у процесі формоутворення, зокрема через опору на архетипові форми, характерні для народного мистецтва, декоративно-прикладних ремесел та традиційної предметної культури. Разом з тим, для посилення переконливості та ілюстративності висновків доречно було б

конкретизувати, які саме форми маються на увазі, та навести приклади їх реалізації в сучасному дизайні упаковки.

8) У висновках до четвертого розділу (с.158) слушно зазначено, що адаптація національної символіки та візуальних кодів до міжнародних стандартів може слугувати дієвим інструментом брендингу. Водночас варто було б дещо конкретизувати, які саме стандарти маються на увазі та в чому полягає зміст такої адаптації, щоб краще розкрити потенціал цієї тези як прикладної рекомендації.

Втім наведені зауваження не зменшують загальної цінності дисертаційного дослідження, а скоріше окреслюють можливі напрямки для подальших заглиблених наукових розвідок за виділеною тематикою.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертація Маслак Вікторії Ігорівни «Етнокультурні традиції у дизайні сучасної української упаковки» повністю відповідає спеціальності 022 — Дизайн та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2012 р. No 44 (із змінами); «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженому Постановою Кабінету міністрів від 23 березня 2016 р. No261 (зі змінами); «Вимогам до оформлення дисертації», затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. No40 зі змінами). Дисертація заслуговує на найвищу оцінку, що дає підстави для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 Дизайн.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри графічного дизайну
Київського національного
Університету культури і мистецтв

Т. О. Божко